

378.147(082)

T.78

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 4

**Трудова та професійна
підготовка молоді:
проблеми та шляхи
їх розв'язання**

і молоді, теоретично обґрунтував і практично здійснив на практиці ідею суспільного виховання, приділяв особливо велику увагу поєднанню освіти з продуктивною працею, а також підготовці молоді до життя, до гармонізації суспільних відносин. Система педагогічних поглядів Р.Оуена безумовно може бути корисною і сьогодні – в період реформування сучасної загальноосвітньої школи.

Література

1. Оуен Р. Избранные сочинения: В 2Т. – М.-Л.: АН СССР, 1950. – Т.1. – 397с.
2. Оуен Р. Избранных сочинения, В 2Т. – М.-Л.: АН СССР, 1950. Т.2. – 347с.
3. Кремень Л.О. Проблеми виховання в працях Р.Оуена // Рад. школа. – 1983. – №4. – С.94-96.
4. Хрестоматія по історії зарубешної педагогіки. – М.:Просвещение, 1971.
5. Пискунов А.И. Проблемы воспитания в учении Р.Оуена // Советская педагогика. – 1971. – №5.
6. Історія педагогіки. – К.: Вища школа, 1973.
7. История педагогики / Под ред. А.И.Пискунова. – М.: Творческий центр, 1998. – 303с.

В.М. Швидун

м. Дніпропетровськ

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ

Політичні та соціальні процеси, що відбуваються в Україні і спрямовані на утвердження демократичних засад розвитку держави, зумовлюють необхідність відповідних змін у всіх сферах народного господарства, в тому числі і в галузі освіти.

“Освіта ХХІ ст., – відзначається в проекті концепції 12-річної середньої загальноосвітньої школи, – це освіта для людини, її стрижнем є розвиваюча, культуротворча домінанта, виховання здатної до самоосвіти і саморозвитку особистості, яка вміє використовувати набуті знання і вміння для творчого розв’язання проблем, критично мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію, прагне змінити на краще своє життя і життя своєї держави.

Інтеграція і глобалізація соціальних, економічних і культурних процесів, що відбуваються у світі, перспективи розвитку української держави на найближчі два десятиліття вимагають випереджувального, глибокого оновлення системи освіти” (1, с.7).

Школа має бути державно-громадським загальноосвітнім навчально-виховним закладом, який організовує свою діяльність на ґрунті національної культури і національних традицій, який

змістом, формами роботи відповідає національно-культурним потребам України, її становленню та розвитку суверенної держави.

Головною метою школи є формування і розвиток високоінтелектуальної, свідомої особистості з громадською позицією, готовою до конкурентного вибору свого місця в житті. У Законі України “Про загальну середню освіту” визначені завдання загальної середньої освіти, акцентується увага на вихованні громадянина – патріота своєї Батьківщини, готового до подальшої освіти і трудової діяльності, з вільними політичними і світоглядними переконаннями; на формуванні творчої особистості учня, свідомого ставлення до обов’язків; вихованні поваги до національних цінностей нашого народу (2, с.1).

Зміни в змісті й структурі загальної середньої освіти мають глибинний характер і потребують розв’язання проблеми підготовки вчителя, який усвідомлює свою соціальну відповідальність, є суб’єктом особистісного і професійного зростання, вміє досягти нових педагогічних цілей. Під цим кутом зору роль учителя полягає не лише в тому, щоб забезпечити передавання знань від одного покоління до іншого, а й у тому, щоб бути людиною культури і вселюдських цінностей, провідником ідей державотворення і демократичних змін.

Але, на жаль, реформування освіти відбувається не так швидко, як того б хотілося. Як відзначає ректор ДООППО М.І.Романенко, “це певною мірою зумовлено соціокультурними особливостями нашого суспільства. Століттями в нас викоринювали вільного і ініціативного громадянина, і зараз ми маємо дуже пасивне громадянське суспільство, налаштоване на благодіяння “зверху” замість ініціативної та творчої діяльності. Те ж стосується і сфери освіти, де більша частина педагогів, у тому числі й у нашій області, лише потенційно (пасивно) підтримують новачі, не будучи готовими до активних дій щодо їх впровадження. З різних даних (матеріали наших соціологів) від 2/3 до 3/4 педагогів повністю чи переважно покладаються лише на державні органи управління в проведенні освітніх реформ” (3, с.8).

Таке становище в нашій школі та в суспільстві в цілому склалося, перед усім, “завдяки” тривалому перебуванню України у складі тоталітарної імперії, якою являвся Радянський Союз.

У 20-ті – 30-ті роки ХХ ст. на території СРСР встановлюється антидемократичний політичний режим. Створення тоталітарного суспільства могло бути успішним лише за наявності “тоталітарної особистості”, саме тому однією з особливостей того часу було формування нової людини. Намагання тоталітаризму переробити людську природу – одна

з головних особливостей, що відрізняють його від усіх інших форм традиційного деспотизму, абсолютизму та авторитаризму. З даної точки зору тоталітаризм є феноменом виключно ХХ століття. Він ставить завдання повної переробки та трансформації людини у відповідності з ідеологічними установками, конструювання нового типу особистості з особливим психічним складом, особливими ментальністю, поведінковими характеристиками, шляхом стандартизації, уніфікації індивідуального, його розчинення у масі, зведення усіх індивідів до якогось середньостатистичного знаменника, подавлені особистісного у людини. Таким чином, кінцева мета створення " нової людини " – формування індивідуума, повністю позбавленого будь-якої автономії. Такою людиною не потрібно навіть керувати, вона буде самокеруватися, орієнтуючись на ті догми, що в даний момент висуває правляча верхівка.

Під ідеологічну обробку, духовну експансію у вказаний час підпадають і дорослі, і діти. Зважаючи на те, що легше всього змінити свідомість підростаючого покоління, керівники більшовицької партії найбільше уваги, не зважаючи на всі економічні та політичні негаразди, приділяли саме школі. Школа і освіта, зміцнюючи режим, виконуючи відверто апологетичну функцію, повинні були всіма наявними засобами формувати тоталітарну особистість.

Головними завданнями школи того часу були:

- подавлення особистості, підкорення волі дитини колективу;
- виховання школяра у дусі повної, сліпої, безмежної покори лідерам партії та держави, нездатної самостійно приймати рішення;
- відведення головної ролі ідеологічній обробці, вихованню "будівників комунізму", а не передачі знань;
- становлення "соціалістичного" світогляду "інтернаціональної" особистості;
- виховання на основі спотворених моральних цінностей – зміна уявлень про добро, зло, справедливість.

25 листопада 1922 року був прийнятий "Кодекс законів про народну освіту УРСР", який закріпив курс на підпорядкування школи ідеологічним настановам більшовицької партії.

п. 2. Мета радянського виховання і освіти – створення нового покоління людей комуністичного суспільства з психологією колективу, з твердою волею, суспільно необхідною кваліфікацією і з матеріалістичним світоглядом;

п. 3. Завдання органів виховання і освіти – бути знаряддям диктатури пролетаріату з метою виховання покоління будівників нового, комуністичного суспільства (4, с. 155-156).

Виховати громадянина, який сліпо підкоряється будь-якому наказу керівників партії та держави, може лише так само сліпо виконуючий розпорядження, постанови “зверху” вчитель. Але старі спеціалісти, керуючись передусім здоровим глуздом, не підтримували економічно необґрунтовані, авантюрні проекти більшовиків. Їхня політична орієнтація у вказаний час була далеко не такою, як хотіли б більшовики. В умовах воєнного комунізму та важкого матеріального становища початку 20-х років ХХ ст. більшість вчителів виконували свої професійні обов’язки, намагаючись зберегти шкільні заклади та дати дітям необхідні знання. Саме тому більшість з них підпадають під “ідеологічні чистки”, особливістю яких було те, що підставою для звільнення була не низька педагогічна майстерність вчителя (яка, судячи з протоколів пленумів Дніпропетровського райкому за 1933 рік, що зберігаються у Дніпропетровському державному архіві (Ф. 439, оп. 1), не бралася до уваги взагалі), а соціальне походження, участь у громадському житті, антирелігійна робота, зафіксовані факти “антирадянських виступів” і т.п.

Відмовившись від використання старої інтелігенції, “вичистивши” з рядів педагогів “класово-ворожі елементи”, школу необхідно було поповнити новими кадрами. Тому, ще в серпні 1922 року ЦК КП(б)У поставив задачу перед усіма парторганізаціями України направити в загальноосвітні школи не менше одного комуніста на волость (всього 2 тис. чоловік). У зв’язку з цим парторганізації поставили ці питання на загальних зборах і оголосили запис бажаючих перейти на педагогічну роботу. З мобілізованими на педагогічну роботу комуністами планувалося **протягом місяця** проводити вечірні заняття. Звичайно, така педагогічна підготовка не могла задовольнити потреби загальноосвітніх шкіл. Крім того, продовжували діяти постанови Наркому освіти УРСР “Про вибори шкільних працівників”, у якій говорилося про те, що відсутність формальних свідоцтв освітянського цензу: дипломів, атестатів та ін. не є перешкодою для зайняття посади в загальноосвітній установі. Це призводить до того, що на сільських зборах на посаду вчителя висуваються найбільш гідні та ідеологічно “грамотні” селяни (5, с.230). За ініціативою місцевих органів народної освіти та ряду вчителів в 1930/1931 н.р. розпочалася підготовка “помічників вчителів” з числа кращих старшокласників або тих, хто вже закінчив “семирічку”. Подібні рішення нівелювали роль вчителя в освітянському процесі, негативно вплинули на загальний рівень підготовки учнів у школі. В кінці 20-х років ХХ ст. педагоги України мали надзвичайно низьку кваліфікацію. Так, у 1927 році 56% вчителів України не мали спеціальної педагогічної освіти. А з числа тих,

що її мали, майже 80% навчалися в дореволюційних навчальних закладах (6).

Ідеологічний терор проти вчителів, постійні "чистки", складні побутові умови, невирішеність житлових проблем, відсутність мотивації до праці і т.д. призводять до того, що в школі залишаються лише вчителі, характерними рисами яких були конформізм, соціальна мімікрія, пристосуванство. Різко зменшується рівень педагогічної майстерності вчителів, результативність навчально-виховної діяльності (переважно через те, що більшість талановитих, творчє працюючих вчителів змушені залишити школу).

Все це призводить до тих негативних наслідків, які ми маємо на сьогодні у сфері освіти: суб'єкт – об'єкти відносини; диктат вчителя на уроці; репродуктивне відтворення одержаної інформації учнем; невміння на практиці застосовувати теоретичні знання; переважання монологічного викладу матеріалу вчителем і т.д.

Усе викладене вимагає кардинальних змін у первинній та післядипломній професійній освіті вчителя. Домінантою повинна стати підготовка вчителя-вихователя, здатного вийти за межі власного предмету, здійснювати міждисциплінарні зв'язки, відноситися до учня як до суб'єкта навчання, організувати навчальний процес як соціальну взаємодію.

Реалізуючи гуманітарну природу своєї професії, вчитель, як вихователь і організатор навчального процесу не повинен обмежуватися оцінкою навченості учнів, а стимулювати їх особисті досягнення. При цьому він повинен не лише контролювати учнів, а й поділяти відповідальність за результати співпраці з ними.

Отже, напрям професійної переорієнтації вчителя має йти від просвітництва до здійснення життєтворчої та культуротворчої діяльності до педагогіки особисто зорієнтованої, комунікативної.

Підготовка спеціалістів повинна бути більш гнучкою, адекватною запитам практики. Післядипломна педагогічна освіта повинна стати більш персоніфікованою, надаючи кожному вчителю ширші можливості для оновлення, удосконалення, поглиблення своєї професійної підготовки в прийнятний для нього спосіб, у тому числі на базі дистанційного навчання із застосуванням нових інформаційних технологій.

Література

1. Проект концепції 12-річної середньої загальноосвітньої школи // "Джерело", 29 вересня 2000. - № 19 – 20.
2. Закон України "Про загальну середню освіту" // "Урядовий кур'єр", 8 липня 1999. - № 125 – 126.

3. Романенко М.І. Пріоритети управлінської діяльності //Джерело, червень 2001. - № 12 - 13.

4. Культурне будівництво в Українській РСР: Збірник документів. - К.: Держполітвидав УРСР, 1959. - Т. 1.

5. Золотоверхий І.Д. Становлення української радянської культури (1917 - 1920). К., Вид-во АН УРСР, 1961.

6. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. - Ф. 166, оп. 4, спр. 40, арк. 260.

Н.В. Житник

м. Павлоград

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КОЛЕДЖЕМ II РІВНЯ АКРЕДИТАЦІЇ

Управління закладом освіти виступає однією з найважливіших умов його успішного функціонування. Саме від якості і результативності управлінських дій залежить рівень професійної підготовки студентів, розвиток кадрового потенціалу навчального закладу, вдосконалення його навчально-методичної та матеріально-технічної бази, соціальний захист учасників навчально-виховного процесу та вирішення інших проблем поточного і стратегічного розвитку вищого закладу освіти. Як зауважує В.С. Пікельна, основною метою управління є вплив на систему, завдяки чому вона має перейти "в якісно новий, кращий за показниками стан". (3, с. 5).

Вітчизняною практикою напрацьовано значний досвід з питань управління закладами освіти. Однак сучасні соціально-економічні умови розвитку суспільства (перехід до ринкової системи відносин) обумовили необхідність пошуку нових підходів до управління навчальним закладом (3;4). Так, в системі освіти спостерігається нове для України соціальне явище: наявність ринку освітянських послуг, який поступово зумовив конкуренцію між закладами різного рівня в системі освіти.

Коледж, як новий тип вищого навчального закладу в системі освіти України, також потребує впровадження науково обґрунтованої системи управління процесом професійної підготовки майбутніх бакалаврів. Удосконалення управлінської діяльності в закладах освіти, перш за все, пов'язане із підвищенням ефективності управлінських функцій. Йдеться про постановку завдань та планування діяльності коледжу; організацію роботи згідно визнаних і затверджених планів; координацію діяльності членів педколективу; контроль за станом навчально-виховного процесу та інших видів діяльності з метою